

מצורע

רש ביאור במיוחד, שהרי בפסוק מפורש „כי תבואו אל ארץ כנען“, ואיך יתכן שדוקא רש"י, שבא לפרש פשוטו של מקרא, משנה מלישנא דקרא (כנענים) וכותב „אמוריים“?

(ב) במדרש איתא „כיון ששמעו כנעני נים שישראל באים עליהם עמדו ו- הטמינו כו“, שזה הי' (כמו שמבאר אח"כ) בעת כיבוש הארץ, כששלח יהושע האג- רות כו, שע"ז נודע להם „שישראל נכנ- סין לארץ“: ואילו רש"י כותב „שהטמינו כו' כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר“.

וצ"ע הא מנ"ל ובפרט בפש"מ?

(ג) במדרש הלשון „והטמינו ממונס“, ו- ברש"י — „הטמינו . . מטמוניות של זהב“.

(ד) במדרש — „בבתים ובשדות“, וב- פרש"י — „בקירות בתיהם“ (ומשמט „ובשדות“).

הטעם לשינוי האחרון מובן בפשטות: ענינו של פרש"י עה"ת הוא — פירוש הכתובים (ולא סיפורי חז"ל), ולכן אין מקום להביא בפירושו ע"ד הממון שב- שדות, שאינו שייך לפירוש הכתוב „ו- נתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם“.

א. על הפסוקי „כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזו ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם“ איתא במדרש: וכי בשורה היא להם שנגעים באים עליהם . . כיון ששמעו כנענים שישראל באים עליהם עמדו והטמינו ממונס בבתים ובשדות . . מה הקב"ה עושה מגרה נגעים בכיתו והוא סותרו ומוצא בו סימא [אוצר] (שדה) נשרפת: ומתוך שהוא הופכה מוצא תחת: סימא, וכי מי בא ואומר לכנענים שישראל נכ- נסין לארץ . . ג' פרודיגמאות [אגרות] שלח יהושע אצלם הרוצה לפנות כו' להשלים כו' לעשות מלחמה כו'.

מאמר זה הובא גם בפירוש רש"י על הפסוק, עם כמה שינויים, וז"ל: בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב ב- קירות בתיהם כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר וע"ה הנגע נותן הבית ומוצאן.

מהשינויים (העיקריים) בין לשון רש"י לגבי לשון המדרש:

(א) במדרש נאמר „כנענים“, ורש"י משנה וכותב „אמוריים“.

ושינוי זה דר-

וגם בזה"ל (ג, א"ב) ל"ג „אמוריים“ — בתוס' הרא"ש הוריות (י, א ד"ה ומי כתיב) „דאמרינו במדרש שהאמוריים הטמינו כו“ (וראה גם צרור המור פרשתנו כאן. ועוד). אבל י"ל שכתב כן ע"פ פרש"י כאן.

ולכאורה י"ל שמקורו דרש"י הוא ע"פ ב"מ (כה, סע"ב): שיכול לומר לו של אמוריים הן.

(9) ובמילא משמט סיום המאמר „וכי מי בא כו' ג' פרודיגמאות כו“. וראה לקמן סעיף ב.

(10) בש"ך עה"ת כאן שממונס שבשדות נרמז במש"נ „בבית ארץ“ — „לרמוז לבית ולשדה“. אבל

(1) פרשתנו יד. לד.

(2) ויקר פ"ו, ו.

(3) מ"כ שם.

(4) כ"ה בויק"ר הוצאת מרגליות (וראה חלופי נוסחאות שם). וכן הובא בש"ך עה"ת פרשתנו כאן.

(5) וי"ג נשדפת (ראה חלופי נוסחאות הנ"ל. ובש"ך עה"ת „נשדפה“).

(6) מ"כ שם בשם הערוך (מע' פרודגמא).

(7) ביאור עוד שינויים בלשון רש"י — ראה

לקמן הערה 30, 42.

(8) ובויק"ר הוצאת הנ"ל לא הובאה גירסא כזו.

ועוד ועיקר: א) הרי שריפת השדות ו-
מציאת הממון שע"ז אינה אלא סמך ל-
כיבוש הארץ¹⁰, ב) אינה שייכת לנגעים.

ומטעם זה מדייק רש"י, בקירות בתי-
הם — כי ע"י נתיצת בית מנוגע יכולים
למצוא רק המטמוניות שבקירות הבית
(שנותצים אותם), אבל לא מה שהוטמן
בעומק קרקע הבית¹¹.

ועפ"ז יש לבאר גם השינוי שלפניו —
„ממונם“ (סתם) או „זהב“ — דהא בהא
תליא: במדרש מדבר אודות כל מה ש-
הטמינו „בבתים ובשדות“ ולכן נקט לשון
כללי — „ממונם“: משא"כ בפרש"י, שנקט
„בקירות בתיהם“, מוכרח לפרש שהטמינו
רק זהב, לפי שקירות הבית הם מקום צר
ומוגבל מהכיל כל מיני ממון של כסף
ונחושת בכמות שכדאית טירחת ההט-
מנה: משא"כ זהב, שגם כמות קטנה ממנו
הוא הון רב¹².

אבל שני שינויים הראשונים הנ"ל
דורשים ביאור.

ב. ויובן זה בהקדים התמי' בדברי
המדרש „וכי מי בא ואומר לכנענים ש-
ישראל נכנסין לארץ . . ג' פרוזיגמאות
שלח יהושע אצלם כו" — דלכאורה:

אינו ע"ד הפשט (ובכל אופן אינו שייך ל„ונתתי
נגע“, שהרי אין נגעים בשדה).

¹⁰ ולא לאחר שכתב באו ונתיישבו בארץ
(„בבית ארץ אחותכם“).

¹¹ דמש"נ גבי נתיצת הבית (יד, מה) „כל עפר
הבית“ בפשטות קאי על עפר הכתלים שבו טח הבית
(ע"ד מ"ש לפני"ז — שם יד, מא"מב (ובפרש"י שם
ד"ה סביב)). וראה ת"כ שם (ופי' הראב"ד (ועוד).
נגעים פ"ג מ"ג (ור"ש ורע"ב שם). — ופשיטא שלא
קאי בעפר שבעומק הקרקע בה טומנים מטמוניות.

¹² ומה שלא כ' רש"י גם אבנים טובות ו-
מרגליות — י"ל דלא חש לפרט. או דאין דרך להט-
מינם כיא לקחתם עמם. ועוד י"ל. ואכ"מ.

מהי שאלת המדרש „וכי מי בא ואומר
לכנענים שישראל נכנסין לארץ“ — הרי
מקרא מלא דיבר הכתוב, שבעת קריעת
ים סוף „נמוגו כל יושבי כנען“¹³, וכ-
פרש"י שם ש„אמרו עלינו הם באים
לכלותינו ולירש את ארצנו“¹⁴ וכמפורש
גם בס' יהושע¹⁵, שרחב אמרה לשני ה-
מרגלים „ידעתי כי נתן ה' לכם את
הארץ ג' וכי נמוגו כל יושבי הארץ
מפניכם כי שמענו את אשר הוביש ה' את
מי ים סוף מפניכם בצאתכם מצרים ג'“.

[יש מפרשים¹⁶ שזהו טעמו של רש"י
ששינה מלשון המדרש (כנ"ל) וכתב „כל
מ' שנה שהיו ישראל במדבר“. אבל
דברי המדרש דורשים ביאור].

ויש לומר בפשטות, דאף שידעו ה-
כנענים שעתידים בני' להכנס לארצם
ובעת ק"ס כבר „נמוגו“ מזה שבנ"י
יבואו עליהם לכלותם כו', מ"מ אין זו
סיבה שמאותה שעה יטמינו ממונם מפני

¹³ בשלח טו, טו.

¹⁴ וראה רש"י שם ד"ה אלופי אדום — „והלא
לא ה' להם לירא כלום שהרי לא עליהם הולכים“.
ומוכח מזה ש„כל יושבי כנען“ ידעו שבנ"י עתידים
לירש ארצם. וראה רש"י וישלח לד, ל: מסורת היתה
ביד כנענים (וקרוב לומר שצ"ל גויים וכיו"ב) —
ושינו כאן מיראת „המלכות“¹⁷. ולהעיר מרש"י נח,
ט, כו. וראה לקמן הערה 21.

¹⁵ ב, ט"י (הובא בפרש"י בשלח טו, טז).

¹⁶ נחלת יעקב על פרש"י כאן.

* (שהרי חמור ושכם הם — „החוי“ (וישלח לד,
ב: בקרא כאן — „בכנעני ובפריזי“: גמר הגלות —
עון האמורי“ (לך טו, טז. וכדלקמן ס"ג, ס"ה): גבי
עד אשר תפרה ג' (משפטים כג, ל) — שהובא
בפרש"י כאן — „החוי . . הכנעני . . החתי“
(משפטים שם, כח).

** אבל בדפוס ראשון ושני דפרש"י, כל כתי'
רש"י שתח"י — „כנענים“, וכ"ה בב"ר ס"פ פ'.

בספרים אחרים, ובמקום שנראה לכאור-
ה שרש"י לא ביאר דבריו כו' – ה"ז
מפני שהענין מובן ומבואר מהמפורש
כבר בהכתובים (ופירושי רש"י) שלפנ"ז.

ועד"ז יש לומר בענינינו, שהשייכות
המיוחדת של „אמוריים” לכאן (שלכן
משנה רש"י „מכנענים” ל„אמוריים”) מוב-
נת מהמפורש בקרא לעיל – שהכתוב
מפרט את ה„אמורי” בתור יוצא מן הכלל
דו' אומות!

בהבטחת הארץ בברית בין הבתרים
נאמר לאברהם¹⁸ „ודור רביעי ישוּבו הנה
כי לא שלם עון האמורי עד הנה”. ד-
אע"פ שבפסוקים שלאח"זי נמנו עשר
אומות שעתידיים בניו לרשת את ארצם,
והאמורי הוא רק אחת מהן, מ"מ, את
קביעת זמן השיבה לארץ („ודור רביעי
ישוּבו הנה”) תולה הכתוב ב„שלם עון
האמורי” דוקא²⁰.

וי"ל שזהו מה שרש"י מרמז בכתבו
„שהטמינו האמוריים כו'”: מכיון שבזמן
יצי"מ כבר ישנו „דור רביעי (ש)ישוּבו
הנה”, הרי ידעו האמוריים²¹ שעונם
נשלם („שלם עון האמורי”) וכבר הגיע
הזמן „להיות משתלח מארצו”²². ומטעם
זה התחילו תיכף לאחר יצי"מ להטמין
זהבם כו', כי ידעו שכבר בא הזמן
הקבוע לשיבת זרעו של אברהם לארץ
זו.

ד. אמנם עדיין אין הענין מיושב
היטב, שהרי לפי זה צריך לחדש שגם

בנ"י, כי עדיין יש שהות עד שיתקרבו
בנ"י לארצם והיו מוכנים להכנס ל-
ארצם בפועל, ובפרט לאחר שראו
שבנ"י מתעכבים זמן רב במדבר²³.

וזהו שאלת המדרש „וכי מי בא
ואומר לכנענים שישאל נכנסין לארץ”,
כלומר, מנין נודע להם שהגיעה עתה
שעת כניסתן לארץ, שמשו"ז הטמינו
ממנו? ומתרץ שזה נודע להם ע"י שי-
לוח האגרות כו'.

אמנם, עפ"ז צריך להבין בפרש"י:
ההסברה שהטמנת ממנום היתה בסמיכות
לכניסת ישראל לארץ (ולא לפני מ'
שנים, כששמעו ע"ד קי"ס, אף שאז
„נמוגה”) ה"ה גם בלימוד ע"ד הפשט:

וא"כ קשה לפרש"י („שהטמינו . . כל
מ' שנה שהיו ישראל במדבר”) – מדוע
הטמינו בזמן שלא היתה סיבה לזה
עדיין? ומה גם לאחר שראו האומות
שישראל מתעכבים במדבר, ובכ"ז חששו
כל זמן זה שבנ"י עומדים להכנס תיכף
ומיד (ללא שהיות) לארץ, ומפני זה „כל
מ' שנה שהיו ישראל במדבר” היו
מטמוניות של זהב ולא יכלו להשתמש
בזהב זו!

ויש לומר שרש"י מתרץ קושיא זו ע"י
השינוי מ„כנענים” ל„אמוריים”, כדלקמן.

ג. נתבאר כמה פעמים, שאת פירושו
עודת כתב רש"י באופן שהלומד יוכל
לעמוד על כוונתו מבלי שיצטרך לחפש

(18) לך טו, טז.

(19) שם, יט-כא.

(20) הביאור כזה – ראה לקמן סעיף ה.

(21) ראה לעיל הערה 14 שכל הכנענים ידעו
שבנ"י עתידיים לירש ארצם. וי"ל שנודע להם ע"ד
הבטחת הקב"ה לאברהם שזרעו יירש את הארץ.

(22) ל' רש"י לך שם, טז.

(17) ולכן, גם את"ל דמכיון ש.אחד עשר יום
מחורב גו' עד קדש ברנע' (דברים א, ב. וראה רש"י
שם. רש"י בהעלותך י, כט. שם, לג. ועוד) חשבו
שישראל נכנסין לארץ מיד – הרי לאחר שראו
שבנ"י מתעכבים במדבר משך זמן רב אין מקום
להטמין ממנום כו' עד שיתברר להם שבנ"י מוכנים
ליכנס לארץ בפועל, כנפנים.

שכוונתם בהטמנה היתה רק כדי שממונם לא יגיע לבניי, ע"ד גמ"ל לי גם לך לא יהי).

ועפ"ז מובן בפשטות שאין לומר ש-יראתם מבניי – הן לאחרי קי"ס (כאשר „נמוגו כל יושבי כנען“), והן לאחרי נפיו לת סיחון ועוג – היא היא הסיבה שב-גללה הטמינו את ממונם, דאי משום הא, מהי התועלת בהטמנת הממון כאשר הם עתידים להגרש מהמקומות שבהם הטמינו?

ועכצ"ל שהם עשו זאת מטעם ונימוק אחר – ובזה הוא החילוק בין דעת המדרש ודעת רש"י:

לפי המדרש, הסיבה להטמנת ממונם היתה – האגרות ששלח יהושע, שבאחת מהן הי' כתוב „הרוצה להשלים ישלים“, שמוזה הבינו הכנענים שאין זה ודאי ש-יגורשו מארצם (שהרי ישנה האפשרויות להשלים), ולכן, אף שבפועל לא רצו להשלים אלא יצאו למלחמה, מ"מ לא נתיאשו לגמר: מהאפשרות שגם אם ינוצחו במלחמה יוכלו (הם או זרעם) להשלים ולחזור לביתם, ולכן הטמינו ממונם.

אבל לפרש"י (שלא הביא הא ד"ג, פרוזיגמאות שלח יהושע כו"כ²⁸) – הסיבה להטמנת זהבם (ותקומתם לשוב ולקחתו) היא מזה גופא שידעו (כנ"ל ס"ג) שבא הזמן הקבוע שבניי, „ישובו הנה“ כי „שלם עון האמורי להיות מש-תלח מארצו“.

והביאור: מכיון ש„זכות“ הישיבה בארץ תלוי בהנהגתם של יושבי (שלכן לא נשתלח האמורי מארצו עד ששלם

האומות ידעו ע"ד פרטי ברית בין ה-בתרים²³.

ובשלמא מה שרש"י לא נקט כפירוש המדרש (שהכנענים הטמינו כו' לפי ש-ידעו ע"ד כניסת ישראל לארץ מהאגרות ששלח יהושע כו'), אפשר להסביר, כי לא מצינו בקרא שיהושע שלח אגרות ליושבי הארץ²⁴:

אבל עדיין אפשר לפרש בפשטות, שהכנענים התחילו להטמין זהבם לאחרי מפתלם של סיחון ועוג (שהיו האומות „בטוחים עליהם“²⁵), בחשבם שמעתה אין מי שיעמוד בפני בני ישראל מלעבור הירדן וליכנס לארץ. ומאי דוחקי ד-רש"י²⁶ לפרש שהטמינו האמוריים זהבם „כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר“ (וה-ידעה ע"ד כניסת הארץ היתה מצד זה ש„שלם עון האמורי“)?

ויש לומר הביאור בזה:

הטמנת הממון כו' יש בה דבר והי-פוכו: מחד גיסא הי' הוכחה, כמובן, על פחדם ומוראם שיגורשו מבתיהם וארצם כו'; אבל לאידך, מעשה ההטמנה מורה שאין הם מתיאשים לגמרי ועדיין תקוה בלבם שסו"ס יחזרו לבתיהם וימצאו ה-מטמוניות שהטמינו (כי דוחק גדול לומר,

(23) ראה הערה 21.

(24) ואף שמפורש ביהושע (יא, יט) „לא היתה עיר אשר השלימה אל בניי בלתי החוי גו“, שמוזה מוכח שהי' מותר לפתוח להם בשלום (וראה ביאור שיטת רש"י ע"ה"ז בזה – לקי"ש ח"ד ע' 82 ובהערה 24, 24) – מ"מ לא מצינו בקרא שיהושע יעשה כן בפועל [ורק גבי משה מצינו כן (חוקת כא, כב וב-רש"י שם. דברים ב, כו וברש"י שם)].

(25) רש"י ר"פ בלק. וראה רש"י שם כב, ה.

חוקת כא, כב.

(26) וכן קשה במדרש – שתולה זה בפרוץ-

דיגמאות דיהושע כו'.

(27) מלכים א ג, כו. ועוד.

(28) ראה הערה 24.

עבור תקפו . . וכן אמר הנביא³³ (ואנכי השמדת את האמורי גוי) אשר גבוהה ארזים גבהו".

אבל בפשט"מ עדיין לא למדנו ע"ד תקפו של האמורי (לגבי השאר מז' ה-אומות). ומדוע סתם רש"י³⁴ ולא פירש הטעם שנוכר ב' לך "אמורי" דוקא³⁵?

ויש לומר, דלפי פרש"י, מש"נ "ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמורי עד הנה (ופרש"י) להיות משתלח מארצו עד אותו זמן, שאין הקב"ה נפרע מאומה כו'" – פירושו כפשטות הלשון, שב"אותו זמן" נשלם רק עון האמורי (ולא דשאר האומות)³⁶, ורק הוא נשתלח (באותו זמן) מארצו³⁷, משא"כ שאר האומות נשתלחו מארצם רק לאחר זמן. וכמפורש בקרא³⁸, שסיחון מלך האמורי (הי' מעבר הירדן³⁹) נכבש קודם כל האומות על ידי משה רבינו, ושאר האומות נכבשו אח"כ ע"י יהושע (ועוד

עונו), הרי – אמרו האמוריים – כשם שהם (האמוריים) עומדים להגרש מארצם מחמת עוונותיהם, כך יתכן⁴⁰ שבנ"י ישתלחו מן הארץ ע"י עונותיהם הם (עכ"פ כשתתמלא סאתם). ולכן "הטמינו האמוריים מטמוניות של זהב" [ש"מטמון" הוא גניזה העומדת לימים רבים⁴¹], אולי במשך הזמן ישתלחו בנ"י מהארץ ויחזרו הם לבתיהם וימצאו אותם המטמוניות.

ה. אלא שלאחר כל זה עדיין יש מקום לשאלה:

הן אמת שרש"י תפס ל' "אמוריים" בסמכו על מ"ש לפנ"ו "כי לא שלם עון האמורי" – אבל הא גופא טעמא בעי, מדוע נזכר בברית בין הבתרים "עון האמורי" דוקא, והרי המדובר הוא אודות הבטחת כל ארץ כנען (הכוללת עשר, או עכ"פ שבע, אומות)⁴²?

באבן עזרא⁴³ כ' ש"הזכיר האמורי ב-

בהבטחת כל הארץ הול"ל "הכנעני" שהוא שם כללי. וע"ד לשון רש"י שם (ד"ה ודור רביעי) "שבארץ כנען הי' מדבר עמי".

(33) עמוס ב. ט. – ושמ, י: ואנכי העליתי אתכם מארמ"צ גוי לרשת את ארץ האמורי.

(34) נוסף לזה שצ"ע מהי השייכות בין תקפו של אמורי להא ד"שלם" עונם של יושבי הארץ (משא"כ כשהמדובר בהשמדת יושבי הארץ, כבעמוס שם. וכן יהושע כד, יח).

(35) ומש"נ בדברים (א, כז) "לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו" – י"ל בפשטות כי הם היו המגינים על יושבי הארץ (נסמן לעיל הערה 25), והיו חוששים שיפלו בידם כו'.

(36) ראה גם משכיל לדוד לך שם. – ולהעיר מפ"י הב' ברמב"ן שם.

(37) דאף ש"ישובו הנה" (לארץ כנען) – רש"י שם) כולל כניסת ישראל לכללות הארץ – הרי בנוגע לשילוח האומות מן הארץ ("להיות משתלח מארצו"), נשלם (רק) עון האמורי.

(38) חוקת כא, כא ואילך.

(39) ראה לקמן הערה 48.

(29) וכמ"ש לקמן בפ' אחרי יתח, כד ואילך) אל תטמאו גוי ותקיא הארץ גוי ולא תקיא הארץ אתכם גוי. וראה גם לעיל – תולדות כו, מ (וכפרש"י שם). ולהעיר, שבברית בין הבתרים: א) רמז לאברהם ע"ד "צרות וחושך של גליות" (רש"י לך טו, יב. וראה רש"י שם, יד) – לא רק גלות מצרים. ב) הובטח לאברהם ארץ עשר אומות, ולא נתן להם אלא שבעה גוים והשלשה אדום ומואב ועמון . . עתידים להיות ירושה (רק) לעתיד" (רש"י לך שם, יט) – והרי גם האומות ידעו שאין בנ"י יורשים עתה ארץ אדום ומואב כו' (ראה לעיל הערה 14), אף שהובטחו לבנ"י.

(30) ועפ"י תומתק הוספת רש"י "שהטמינו . . מטמוניות של זהב" (שליחת במדבר).

(31) והרי רק "כנען" הוא שם כללי לכולם (רש"י בא יג, ה).

(32) לך שם, טז. וכ"ה ברמב"ן שם.

בחזקוני שם ד"כתב האמורי יותר משאר אומות לפי שהי' אברהם יושב באלוני ממרא האמורי" (לך יד, יג). אבל עדיין צריך ביאור, דמכיון שהמדובר

זאת – שגם הם לא נשתלחו לגמרי מ־
ארצם עד לאחר מיתת יהושע⁴⁰, כמ־
סופר בנביאים⁴¹.

ו. ע"פ הנ"ל (שלפרש"י, "האמורי"
שנוכר ב'פ' לך קאי רק על אומה זו, ולא
על שאר האומות שבארץ כנען) – יוצא,
לכאורה, שע"פ פרש"י לא היו "מטמוניות
של זהב" (בביאת בני" לארץ) בכל ארץ
כנעני⁴², כ"א רק אצל האמוריים, כי רק
בנוגע להם הגיע זמן הקבוע ל"שובו
הנה" (להיות משתלח מארצו).

ולפי זה יש לבאר גם אריכות לשון
הכתוב כאן – שמתחיל "כי תבואו אל
ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזוה",
ושבו כופל, "(ונתתי נגע צרעת) בבית
ארץ אחוזתכם" – דלכאורה הו"ל לקצר
ולומר, "בביתכם"⁴³?

גם: בתחילת הכתוב אומר, "אשר אני
נותן לכם לאחוזוה", ואילו בסיום הכתוב
נאמר, "ארץ אחוזתכם" (כדיוק הכלי
יקר⁴⁴, ש"יחס האחוזוה אל ישראל כאילו
המה האוחזים בנחלה").

וע"פ הנ"ל יש לומר:

(40) אבל להעיר, שגם האמורי (שמעבר לירדן
מערבה – ראה הערה 48) לא הורישום עד לאחר
מיתת יהושע (ראה שופטים א, לד-לו. שם ג, ה).

(41) ראה יהושע (יג, א ואילך. שם טז, טז. י.

יז. יכ. ועוד). ס' שופטים בתחלתו. שם ג, א ואילך.

(42) עפ"ז מוכן בפשטות הטעם שהשמיט רש"י

(מדברי המדרש), "אמר הקב"ה אני הבטחתי

לאבותיהם שאני מכניס את בניהם לארץ מלאה כל

טוב שנאמר (ואתחננו ויא) ובתים מלאים כל טוב" –

כי לפרש"י היו המטמוניות רק אצל האמוריים.

[ובפשטות י"ל, כי ע"ד הפשט אין לומר שכניסת

ישראל ל"בתים מלאים כל טוב" היתה תלויה בנגעי

בתים, שא"כ ה" צ"ל נגעים בכל, כע"פ ברוב, בתי

ארץ כנען? ולהעיר מקיצור מורחף על פרש"י כאן.

לקיש חכ"ז ע' 108-109.

(43) כקושיית הכלי יקר כאן.

(44) כאן.

תחילת הכתוב איירי בנוגע לכללות
דין נגעי בתים, שלא חל אלא לאחר
כניסתם לארץ באופן של "אחוזוה", היינו
שמתיישרים בארץ (משא"כ בהיותם ב־
מדבר שלא היו להם בתים ובמילא לא
הי' עדיין דין נגעי בתים⁴⁵):

אבל בסיום הפסוק כוונת הכתוב היא
להודיענו ענין מיוחד בנוגע לנגעי בתים,
(שנוסף ע"ז שהם באים כעונש על חטא⁴⁶,
כנגעי אדם (הבאים על חטא לשון
הרע"י, הנה) הקב"ה יתן "נגע צרעת"
בבתים כדי שימצאו בני" את ה"מטמוניות
של זהב" שהוטמנו שם על ידי יושבי
הארץ:

ומכיון שזה לא הי' בכל ארץ כנען
כ"א רק אצל האמוריים (כנ"ל), שהם היו
(גם או בעיקר) מעבר לירדן⁴⁷ (ארץ
סיחון (ועוגי⁴⁸)), לכן נאמר בזה "ארץ
אחוזתכם"⁴⁹ – כי עבר הירדן (ארץ ה־

(45) כמ"ש במפרשים.

(46) ראה דברי דוד כאן (ולפרש"י לעיל יד, ד)

ועוד – דתרווייהו איתנהו בנגעי בתים, הן עונש והן

טובה (וראה בארוכה לקו"ש שם ואילך).

(47) רש"י תור"ע יג, מז. פרשתנו יד, ד (ד"ה

טהורות. ובד"ה ועץ – גסות הרוח". וראה מפרשים

שם).

(48) אלא שמצינו אמורי בעבר לירדן הן מזרחה

הן מערבה (יהושע ט, א. שם י, ה (חמשות מלכי

האמורי) ואילך. ועוד. וראה רמב"ן בא יג, ה. לעיל

הערה 40. – ודוחק גדול לומר ש(עיקר) אמורי הוא

מזרחה – היפך פשוט: ממרא האמורי, לקחתי מיד

האמורי וכו'. וראה פרש"י פ' שופטים (יה, ב – בפי'

הא') דעיקר שם "אמורי" הוא על מלכות סיחון

שבעבר הירדן מזרחה, ולא עוד אלא גם ארץ כנען

מזרחה היא. וצ"ע. (וצ"ע בפרש"י משפטים כג, כח.

וראה חדא"ג מהרש"א סוטה לו, א. ועוד). וראה

לקו"ש חכ"ז ע' 225 ואילך ובהערות שם. ואכ"מ.

(49) דברים ג, ח. ואתחננו ד, מז. ועוד.

(50) להעיר מתו"כ כאן: יכול משבאו לעבר

הירדן כו'. ושקו"ט במפרשים (ראה ברכ"י אורח

תפ"ט סק"ד. מלבי"ם כאן. אוצר הספרי (להגרי"מ

לשון אמירה ודיבור . . סימן לשטות מילין⁵⁷ . . וברוב דברים לא יחדל פשע⁵⁸ . . מפני רוב דברי הכסיל הנק' אמורי שמרבה דברים כו" (בדוגמת דברי הרמב"ם הנ"ל ע"ד "שיחת ה-רשעים").

אמנם לאידך, דוקא בבתי האמוריים נמצאו "מטמוניות של זהב" – כי תכלית הכוונה בענין הנגעים אינה רק לבטל ולשלול "שיחת הרשעים" אלא להפוך את כח הדיבור של האדם, שתמורת "אמורי" דלעו"ז תהי' אמירה ודיבור ד-קדושה⁵⁹, "לקחתי מיד האמורי"⁶⁰, שעל ידי אמירות ודיבורים טובים וקדושים מגלים ה"מטמוניות" שבנפשי⁶¹.

וכמרומו גם ברמב"ם שם, דלאחרי האריכות ע"ד "שיחת הרשעים", מסיים ע"ד גודל מעלת "שיחת כשרי ישראל", ש"אינה אלא בדברי תורה וחכמה, לפי-כך⁶² הקב"ה עוזר על ידו ומזכה אותן בה שנאמר⁶³ אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו"⁶⁴.

(משיחת ש"פ מצורע תשמ"א)

אמורי) לא ניתן (מלכתחילה) מאת ה' לבני⁶⁵ לאחזה⁶⁶, אלא שנעשתה "אחות-כס"⁶⁷ על ידי בקשת בני גד ובני ראובן⁶⁸ שנטלוה מעצמם⁶⁹ לאחזה.

ז. דובר כמ"פ, שברש"י ישנם "עני-נים מופלאים"⁷⁰ ע"ד הרמז והסוד ("ינה של תורה"⁷¹) – וכן בענינו, שבשינוי זה מ"כנענים" ל"אמוריים" י"ל שמרמז רש"י להשייכות המיוחדת בין ענין הנגעים לאמורי דוקא.

והביאור:

נגעים באים כפרש"י על לשון הרע⁷², דהיינו – אמירה רעה: וכמבואר ב-רמב"ם סוף ה' טומאת צרעת שאין ה-כוונה אמירת לשון הרע דוקא, אלא ל"שיחת הרשעים" בכלל (וכמו שמאריך שם שעצם הדבר ש"מרבין בדברי הבאי" מביא לידי כך ש"באין לספר בגנות ה-צדיקים כו' לדבר באלקים וכופרין ב-עיקר").

וזהו גם ענינה של קליפת "אמורי", ובפרט ע"פ רבינו הזקן⁷³ – ש"האמורי

זעמבא) בריש ספרי זוטא (ע' מט). ועוד) אם דין נגעי בתים נוהג בעבר הירדן (לאחרי שבאו לארץ ה-מיוחדת). ואכ"מ.

50) ומ"מ הטמינו כו', כיון שגם עליהם נגזר "להיות משתלח מצרצו כו'", כנ"ל ס"ה (ובהנשמן בהערה 36). וראה רש"י לך שם, כ. וראה סה"ש תש"ג ח"ב ע' 546. ושנ"י. ואכ"מ.

51) וראה גם יהושע כב, יט (וברש"י שם): ארץ אחותכם . . ארץ אחוזת ה'.

52) מטות לב, ה.

53) כמחז"ל (ספרי תבוא כו, ג). נטלו מעצמם.

54) ל' השליה – מס' שבועות (קפא, א).

55) "היום יום כ"ט שבת.

56) תורא בהוספות (קב, ג). מאמרי אדה"ז –

תקס"ג (ע' פג). וראה רש"י ויחי (מת, כב ד"ה אשר לקחתי – "ד"א"). מדרש הובא בבחי' לך טו, טז (וראה ראב"ע שם).

57) וחי' קצג, ב.

58) משלי י, יט.

59) ראה תורא (שם, ע"ד). מאמרי אדה"ז שם.

60) ויחי שם. וממשיך בחרבי ובקשתי ותיא בצלותי ובבעותי (אמירות דקדושה).

61) ראה סה"מ תרנ"ט ע' ה ואילך.

62) כמש"נ "ויקשב ה' גו" ועי"ז "זכרון לפניו גו".

63) מלאכי ג, טז.

64) ראה באריכות שיחת יום ב' דר"ה תשמ"ז, שי"ל שמטעם זה מעתיק הרמב"ם כל הפסוק – להדגיש, דכמו ש"שיחת הרשעים" גורמת לירידה אחר ירידה כו', כך ע"י דיבור טוב באים לכו"כ מעלות (המרומוזת בפרטי לשונות הפסוק. ע"ש. וראה ד"ה אשר ברא תרפ"ט (בסה"מ קונטרסים ח"א פ"א).

אחרי

דות חביבות נשיות מתיקות עד כלות נפשותם מהם".

[וע"פ פירוש זה מתורץ: (גם) זה דסתם הכתוב כאן ולא פירש את חטאם (המפורש בפ' שמיני, ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם) – אלא רק „בקרבתם לפני ה'“¹, שתוכן ענין זה „קרבנות לפני ה'“ כשלעצמו ה"ו ענין של מעלה].

ולכאורה, לפי פירוש זה צריך ביאור מדוע מקומו של דיבור (סיפור) זה הוא בסמיכות להציווי לאהרן ש"אל יבוא בכל עת אל הקודש וגו'?"

וצריך לומר, שגם לפירוש זה הרי ההודעה על אופן מיתתם (שהיא מיתת נשיקה כו') היא הקדמה להציווי הנ"ל „אל יבוא בכל עת אל הקודש גו'“, אבל לא כפי הפירוש (הנ"ל) שהוא כמו אזהרה מחטא, אלא למעליותא.

ב. גם צריך להבין בדברי האוה"ח הנ"ל: איך מתאים פירושו ב„בקרבתם

א. בביאור הטעם שנתפרש בתורה שאמירת הציווי לאהרן, „ואל יבוא בכל עת אל הקודש“ היתה „אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו“ – איתא בדרו"ל² שהוא מפני שהציווי בא לזרוז יותר מאותו החטא שחטאו בניו, שנכנסו אל הקודש (בקרבתם לפני ה') וימותו, ולפיכך נצטווה אהרן „ואל יבא בכל עת אל הקודש גו' ולא ימות“ – „שלא ימות כדרך שמתו בניו“.

והנה באור החיים מפרש (לפי א' האופנים) שהפסוק בתחילת הפרשה „וידבר גו' אחרי מות גו' בקרבתם גו'“ הוא דיבור בפני עצמו, שתוכנו – מעלת עבודת בני אהרן שמתו „בקרבתם לפני ה'“, ובלשונו, ש„דיבר ה' למשה דרך מיתתו שהיתה עז"ה [= על זה הדרך] בקרבתם לפני ה' פ' שנתקרב לפני אור העליון בחיבת הקודש ובוזה מתו (והוא סוד הנשיקה שבה מתו הצדיקים)“, והכתוב מרמז ל„הפלאות חיבת הצדיקים שהגם שהיו מרגישים כמיתתם לא נמנעו מקרוב“ לדביקות נעימות עריבות ידי-

(7) ביאור דברי האוה"ח ע"ד החסידות – ראה ד"ה כתוב באוה"ח (מאמרי אדה"צ אתה"ל לאונייט"ס ע"ג). ד"ה וכל הלכות במאמרי אדה"צ – מארז"ל (ע' תסה ואילך) ובאוה"ח פרשתנו (ח"ב ע' תקלת ואילך). ד"ה אחרי מות תרמ"ט (פ"ב (סה"מ תרמ"ז-תר"ץ ע' רנו) ואילך) והעתי' (המשך תעריב ח"ב ע' תתקסו) ודשנת תשכ"ב. לקו"ש ח"ג פ' אחרי. ועוד.

(8) ראה קושיא הג' באוה"ח שם בתחלתו.

(9) יוד, א.

(10) בת"א עה"פ מפרש בהכתוב כאן תוכן ה- חטא „בקרובות אשתא נוכריתא“. ועד"ז בתיב"ע ותי, „אשא בריא“.

(1) פרשתנו טז, ב.

(2) שם, א.

(3) תרי"ב ופרש"י ריש פרשתנו.

(4) ל' רש"י שם, ב.

(5) ראה מגלה עמוקות (אופן צ'): ונודע לכל שיצא האש מלפני ה' ומתו בנשיקה ולא ע"י כו' התורה העידה בקרבתם לפני ה' וימותו. שמתו בנשיקה כו'. וראה גם עץ הדעת טוב (להרח"ו) פרשתנו (קמ, ב"ג).

(6) ראה אוה"ח שם שבני אהרן „הם נתקרבו“ אל הנשיקה, משא"כ שאר הצדיקים „הנשיקה מתקרבת להם“.